

Խմբագրական

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՄՕՏԱԼՈՒՑ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ...

Այս տարուան Օգոստոս 10-ին կը լրանայ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ 97-ամեակը եւ շուտով արդէն ան պիտի բոլորէ իր դարադարձը: Դաշնագիր մը այս, որուն հետ ածանցեալ Ուիլյունսեան սահմանները եղան, Յովհաննէս Քաջազնունիի բնութագրումով՝ «մի տեսակ կապոյտ թռչուն...անշօշափելի ու անհասանելի»: Այսօր, 97 տարի ետք, ի՞նչ կ'ըսեն մեզի ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐը եւ Ուիլյունսի իրաւարար վճիռը: Ի՞նչ իմաստ ու արժէք ունին անոնք հայութեան եւ Հայաստանի լինելութեան համար:

Ինչպէս յայտնի է, 10 Օգոստոս 1920-ին, ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ՝ յաղթական Դաշնակիցները պաշտօնապէս ճանաչում կու տային ու թուրքին կը պարտադրէին անկախ Հայաստանը, որուն սահմանները ճշդելու իրաւարար պարտականութիւնը կը ստանձնէր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու ատենի նախագահ Վուորո Ուիլյունս: ՍԵՒՐԻ պայմանագիրը նաեւ կ'ամրագրէր. «Իրաւարար որոշումի օրէն սկսեալ Թուրքիան կը հրաժարի Հայաստանին փոխանցուելիք տարածքին նկատմամբ իր բոլոր իրաւունքներէն ու տիտղոսէն»: Իրաւարար այդ վճիռը կը կայացուէր 22 Նոյեմբեր 1920-ին, ԱՄՆ նախագահ Վուորո Ուիլյունսի կողմէ եւ պաշտօնապէս կը վերնագրուէր՝ «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահի որոշումը Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահմանի, Հայաստանի դէպի ծով ելքի եւ Հայաստանի սահմանին յարակից թրքական տարածքի ապառազմականացման վերաբերեալ»:

Ըստ իրաւարար վճիռին, Հայաստանի Հանրապետութեան տիտղոսն ու իրաւունքները պաշտօնապէս ճանաչում կը գտնէին՝ նախկին Օսմանեան կայսրութեան՝ Վանի, Պիթիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն վրայ՝ ընդհանուր առմամբ 103,599 քառ. քմ: Այսպէս, Միացեալ Հայաստանի երազն էր որ իրաւական փաստաթուղթով վաւերացում կը ստանար ԱՄՆ նախագահ Վուորո Ուիլյունսի սահմանագծումով:

Յստակօրէն, ՍԵՒՐը եւ անոր հետ ածանցուող Ուիլյունսի սահմանները, Միացեալ Նահանգներու մեծ կնիքով ալ վաւերացուած, դիւանագիտական յաղթանակ են, պսակումը ազգային-ազատագրական մեր դարաւոր ոգորումներուն եւ մարտնչումներուն, միջազգային իրաւական ճանաչումը մեր պատմական հողային իրաւունքներուն: Միացեալ ամբողջական Հայաստանի պահանջատիրութեան միջազգային իրաւական հիմքը:

Ճիշդ է որ անհկա իրականութիւն չդարձաւ, քանզի 22 Նոյ.1920-ին՝ երբ ակարտին կը հասներ Ուիլսոնեան սահմանագծումը, քննալական ուժերը գրաւած էին Ալեքսանդրապոլը եւ կը սպառնային ամբողջ Հայաստանի եւ հայութեան լինելութեան: Այսօր ալ, «Ուիլսոնեան Հայաստան»ի հողատարածքը բռնագրաւուած է Թուրքիոյ կողմէ: Բայց արդեօ՞ք այդ բռնագրաւումը կը նշանակէ որ Թուրքիա de jure տէրն է այդ տարածքին: Իրաւագետ Արա Պապեան ճշմարտօրէն կը հաստատէ. «1920 Նոյ. 22-ից առ այսօր այդ տարածքի վրայ նրա de facto իշխանութիւնը ակելին չէ, քան զուտ վարչական հսկողութիւն, այսինքն այնպիսին, ինչպիսին Թուրքիան ներկայումս ունի հիւսիսային Կիպրոսում»: Եւ կ'աւելցնէ որ ռազմական բռնագաւթումը չի կրնար յանգեցնել տարածքի օրինական իրաւատիրութեան:

Այսօր Սեւրի Դաշնագիրը եւ անոր յարակից Ուիլսոնեան սահմանագծումը մեռեալ փաստաթուղթ չեն երբեք, այլ մեր հողային պահանջատիրութեան պաշտօնական բանաձեւումը եւ իրաւական հիմնաւորումը՝ ներքին թէ արտաքին ճակատներու համար ալ: Պարտամուրհակ մը՝ զոր պետք է կարենալ լաւագոյնս արժեւորել եւ արդիւնաւորել յօգուտ մեր արդար Դատի հետապնդումին, Ամբողջական ՄԷկ ու Միացեալ Հայաստանի տեսլականի կենսագործման:

Անհկա իրագործելու համար, սակայն, անհրաժեշտ իրամայական է ունենալ եւ ցուցաբերել քաղաքական կամք ու վճռակամութիւն, պայքարի ու մաքառումի անկոտորում հաւատք ու կորով, հաւաքական ճիգերու ծրագրաւորում եւ նպատակասլացութիւն: Կատարուած իրողութիւնը չընդունելու եւ մերժելու յանդգնութիւն: Որքան տեղին կը հնչէ այս առնչութեամբ Վազգէն Շուշանեանի ցաւագին պատգամը. «Ընդունիլ կատարուած իրողութիւնը գերազանց տկարութիւն մըն է, որ ուղիղ մահուան կը տանի»:

Այսօր, հարց պիտի տանք ամենայն անկեղծութեամբ եւ զգաստութեամբ, թէ Արեւմտահայաստանի ազատագրութիւնը արդեօ՞ք կը գրաւէ իր առաջնահերթ տեղը՝ ազգային-քաղաքական մեր օրակարգին վրայ, թե՞ ան տակաւ կը տժգունի ու կ'աղօսի՝ արեւմտահայութեան յետնորդներուն մօտ ցուցաբերուած տարագիրի ինքնութեան ու գիտակցութեան հետ միասին: Այստեղ, անտարակոյս, իրենց տխուր դերակատրութիւնը ունին ՀՀ իշխանութիւնները, որոնք քանիցս յայտարարած են որ մեր Հանրապետութիւնը հողային պահանջք չունի Թուրքիայէն, եւ, հետեւաբար, հայկական հողային հարցը միջազգայնացնելու որեւէ լուրջ աշխատանք տարած չեն ցարդ: Այժմ, առաւել քան երբեք, անհրաժեշտ է ձեւաւորել տարագիր հայութեան ներկայացուցչական, ընտրովի կայացած կեդրոնական մարմին եւ՝ ազգային համախոհութեամբ, մշակել համազգային ծրագիր՝ մեր Դատը արդիւնաւետութեամբ հետապնդելու ուղղութեամբ:

Յարափոփոխ աշխարհաքաղաքական իրադրութեանց ներկայ ժամանակներուն մանաւանդ, երբ տակաւ կը զարթնու բազմաբեւեռ աշխարհակարգի մը դրուածքը, խիստ հաւանական է որ վերատեսութեան ենթարկուի Թուրքիոյ վերապահուած դերակատարումը եւ օրակարգի վրայ գայ Թուրքիոյ տարանջատումի խնդիրը՝ աշխարհի գերիզօր երեք ուժերուն՝ ԱՄՆ, Գերմանիոյ եւ Ռուսաստանի կողմէ: Վստահաբար, յայնժամ

վերատեսութեան ենթարկուին՝ ի շարս այլոց, Սեւրի Դաշնագրի գործադրութեան հարցը, Զիւրտիստանի եւ Արեւմտահայաստանի անկախութեան դատերը, նախագահ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը...

Եւ կարելորագոյն հարցադրումը. պատրա՛ստ է համահայութիւնը ի Յայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի՝ վերարծարծելու մեր պատմական հողային իրաւունքները եւ Պահանջատէրի լիիրաւ եւ լիարժէք կեցուածքով, իրաւաքաղաքական վճռակամութեամբ եւ յանձնառութեամբ դիմելու երեք վերոնշեալ գերիզօրներու դեկավարներուն, ինչպէս նաեւ միջազգային ատեաններուն, կեանքի կոչելու համար Սեւրի Դաշնագիրը եւ անոր հետ ածանցեալ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը:

Պատմութեան հազարամեակներու փորձը կը վկայէ որ Դատ մը կը մեռնի միայն այն ատեն, երբ Դատին իրաւատէրը քէ գայն, կամ պահանջատէրը չդառնայ անոր, ծրագրաւորուած եւ նպատակասլաց ճիգերով եւ աշխատանքով:

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կիպրահայ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԵՍ ՆԱՐԵԿ ՎԱՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

2016-2017

Ամավերջի հանդեսները տարեկան հունձքի օր են, երբ հայ դպրոցէն շրջանաւարտ պարման-պարմանուհիներ կ'ընծայուին հայ կեանքին կամ ուսումնական ակտի բարձր հաստատութեանց ուսումնառութեան ընթացքին: Ասիկա բարեբաստիկ առիթ է ազգային-համայնքային-ընտանեկան խոր բերկրանքի, քանզի հայոց հաստաբուն ծառը տարուէ-տարի կը վերանորոգուի նորանոր թարմատի ընծիւղներով, յանձին հայ դպրոցէն շրջանաւարտ պարման-պարմանուհիներու:

Նման գեղեցիկ օր էր Չորեքշաբթի, 21 Յունիս 2017 թուականը, երբ յետմիջօրէի ժամը 6:00-էն սկսեալ՝ Նիկոսիոյ Նարեկ վարժարանի ամփիթատրոնը տակաւ կը լեցուեր շրջանաւարտներու ծնողներով ու պարագաներով, ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով, հիւրերով եւ համայնքի անդամներով: Հանդիսութիւնը կը վայելեր նախագահութիւնը հայ համայնքի Պետական Ներկայացուցիչ Տիար Վարդգէս Մահտեսեանի եւ հովանաւորութիւնը Կաթ. Փոխ. Տէր Խորէն Արք. Տողրամաճեանի: Ներկայ էին նաեւ բարձրաստիճան հիւրեր՝ Սթրովոլոսի քաղաքապետը, փոքրամասնութեանց Յանձնակատարը, կիպրական կրթական նախարարութենէն ներկայացուցիչներ եւ համայնքիս ազգային-երեսփոխանական-կուսակցական ներկայացուցիչներ եւ խմբագիրներ:

Շրջանաւարտներու հանդիսաւոր մուտքէն ետք, առաջնորդութեամբ Տնօրէնուհի Տիկ. Վերա Թահմազեանի, հնչեցին քայլերգները՝ Կիպրոսի եւ Հայաստանի հանրապետութեանց եւ Նարեկ վարժարանի, յաջորդաբար:

Հոգաբարձութեան խօսքը փոխանցեց Հոգաբարձութեան ատենապետ Պրն. Վարդան Թաշճեան, որ մասնաւորապէս ըսաւ. «Տարի մը եւս փորձեցինք տեր ըլլալ գաղութիս նախնական ուսման սանձին, հաւատք, յոյս եւ համբերութիւն ներմուծելով մեր սրտերու հետզհետէ նեղոցող երակին, օրէ օր մտահոգիչ երեւոյթ ստացող ընկերային բարքերու եւ սովորութիւններու դիմաց, այլ մանաւանդ ի տես միջազգային ահաբեկչութեան եւ շրջանային բախումներու ցնցիչ վիճակին»: Ան շեշտեց յատկապէս հայեցի կրթութեան գործին Էական կարեւորութիւնը, որ «քուն փախցնող երեւոյթ է, որ կը տիրէ սփիւռքի տարածքին...Գործ մը, որմէ չենք ուզեր վախնալ: Գործ մը, որ կ'ուզենք ինքը մեզմէ վախնայ»: Եւ ակեցուց. «Հաւատացէ՛ք որ մէկ մտածում մը կը քերթէ մեր ուղեղը, այդ ալ մեր ժողովուրդին անսակարկ, անշահախնդիր ոգիով ծառայելու փափաքն է: Մէկ զգացումով կը թրթռայ ու կը տրոփէ մեր սիրտը, այդ ալ անհուն սերն, զգացումն է՝ սա փոքրիկները լոյսի, գիտութեան, մարդկայնութեան, հայութեան առաջնորդելը»: Ապա ան շնորհակալութիւն

յայտնեց Կիպրոսի բարեխնամ կառավարութեան, կրթական նախարարութեան, փոքրամասնութեանց յանձնակատարին, պատկան անձնաւորութիւններու եւ մարմիններու իրենց բերած աջակցութեան համար: Պրն. Թաշճեան նաեւ խրատական քանի մը խօսք ուղղեց շրջանաւարտներուն, շէշտելով կեանքի մէջ ճշմարտութեան եւ յաջողութեան փնտռողութիւնը կարեւորութիւնը եւ անոնց հասնելու ուղղութեամբ՝ ցուցաբերելիք յարատեւ մաքառումը, յոյսը վառ պահելու անհրաժեշտութիւնը, նոյնիսկ երբեմնի ձախողութիւնը յաջողութեան վերածելու հնարամտութիւնը:

Տարեկան տեղեկագիրը՝ հայերէն եւ յունարէն լեզուներով, ներկայացուց տնօրէնուհի Տիկ. Վերա Թահմագեան, ողջունելով Նարեկ վարժարաններու 45-րդ հունձքը՝ 19 շրջանաւարտներ Նիկոսիոյ եւ Լիմասոլի վարժարաններէն, ընդգծելով յատկապէս արտադասարանային գործունեութեանց տեղն ու դերը, որոնցմով յագեցած էր 2016-17 ուսումնական տարին, շնորհակալութիւն յայտնելով կրթական նախարարութեան, պատկան կառոյցներուն, հոգաբարձութեան, ծնողաց միութեան, ուսուցչական կազմին, Պետական ներկայացուցիչին եւ Սրբազան Զօր իրենց ամբողջական զօրավիգին համար:

Այնուհետեւ, վկայականներու եւ միջանակներու բաշխումէն ետք, ձեռամբ Սրբազան Զօր, պետական ներկայացուցիչին եւ տնօրէնուհիին, հրաժեշտի ուղերձներ կարդացին ուսումնական բարձրագոյն միջինը բերած շրջանաւարտ Սերօ Տեմիրճեան՝ հայերէնով, եւ երկրորդ բարձրագոյն միջինը բերած շրջանաւարտուհի Արազ Մանուշեան՝ յունարէնով:

Տնօրէնուհի Տիկ. Վերա Թահմագեան՝ իր Զուսկ Բանքին մէջ, յատկապէս ըսաւ.

«Ուրախութեան եւ հպարտութեան խառն զգացումներով, միաժամանակ հրաժեշտի յուզիչ մթնոլորտի մը մէջ՝ ահա՛ ճամբայ կը դնենք ձեզ, սիրելի շրջանաւարտներ, բարձր սպասումներով եւ այն անխախտ վստահութեամբ եւ հաւատքով, որ պիտի կարենաք հասնիլ ձեր նպատակներուն: Ու՛ր ալ երթաք, սիրելիներ, ձեր հոգիներուն մէջ թող անշէշ ու մշտապայծառ ցոլայ՝ հայու հոգին, հպարտութեամբ պահպանեցէք եւ վա՛ռ պահեցէք հայ լեզուն եւ հայու դիմագիծը, որովհետեւ դու՛ք էք, սիրելիներ, մեր ազգի անցեալն ու ապագան իրարու կամարող թանկագին կամուրջը:

Antoine de St Exupery Փոքրիկ Իշխանը գիրքին մէջ կը գրէ.- «ԶԷ՛ որ բոլոր մեծահասակները առաջ երեխայ եղած են, միայն թէ անոնցմէ քիչերն են, որ այդ բանը կը յիշեն:» Մաղթանքս է որ ձեր մտքերուն մէջ վառ ու անմոռաց պահեք Նարեկ Վարժարանը, ուր հաւանաբար անցուցած էք ձեր կեանքի ամենայիշատակելի օրերը: Այդ գեղեցիկ պահերը թող անշնչելիօրէն փորագրուա՛ծ մնան ձեր սրտերուն մէջ: Մի՛ մոռնաք ձեր մանկութեան ընկերները եւ ձեր դպրոցը:

Անգամ մը եւս կը շնորհաւորեմ ձեզ, սիրելի շրջանաւարտներ, սրտանց ձեզի մաղթելով բարի, անփորձանք երթ եւ յաջող, յուսաւոր ապագայ»:

Հանդիսութեան գեղարուեստական յայտագիրը գործադրուեցաւ բժախնդրութեամբ եւ վայելչօրէն: Շրջանաւարտները խոր ապրումով արտասանեցին Մուշեղ Իշխանի «Հայ լեզուն տոնն է հայուն» քերթուածը: Հայկական «Քոչարի»ն եւ «Սասնայ պար»ը անչափ խրոխտ ու ներդաշնակ կատարեց Նարեկի Պարախումբը, պարուսոյց՝ Պրն. Գ. Բելէշեան: Զուսկ, «Երեւան-Էրեբունի», «Նազան իմ եարը» եւ «Հրաժեշտի երգ» խմբերգներու փունջը

Ներկայացուց Նարեկի Երգչախումբը, ղեկավար՝ Պրն. Ս. ՏԵՄԻՐՃԵԱՆ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Լ. Խաչատրեանի եւ Երեցկին Թ. Զապէշեանի:

Տէր Խորէն Արքեպիսկոպոսի կատարած «Պահպանիչ» աղօթքով վերջ գտաւ այս տպաւորիչ հանդիսութիւնը:

ԱԶԱՏ ԽՕՍԶ-ը սրտանց կը շնորհաւորէ 2016-17 կրթաշրջանի Նարեկի հունձքը՝ 19 շրջանաւարտները անուն առ անուն, անոնց մաղթելով բարի երթ, կանաչ ճանապարհ նորանոր յաջողութիւններով բեղմնաւոր:

Ստորեւ՝ շրջանաւարտներու անունները.

Նիկոսիայէն՝ Արըճեան Արաքսիա, Իօաննու Անտրեա, Խաչատուրեան Նանար, Կոստանեան Նաթէլ, Զեքիմեան Մարինա, Մանուշեան Արագ, Միերեան Խրիստիանա, Չուլճեան Գայիանէ, Պաղճեան Լարա, Պաղչեճեան Վիքթորիա, Բարոյեան Վահան, Դաւիթեան Գաբրիէլ, Պանայի Իլիաս եւ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆ Սերօ:

Լիմասոլէն՝ Կարոյեան Լարա, Մանուշարեան Զրիսթինա, Մանուշարեան Զրիստոֆըր, Յովհաննիսեան Տիանա եւ Մղտեսեան Պետրոս:

ԱԶԱՏ ԽՕՍԶ

Կիպրահայ

Երան Գույումճեան արժանացաւ Քալիֆորնիոյ «Մաշտոց» Գոլէճի շնորհած ակադեմական տիտղոսին

27 Յունիս 2017-ին, դիմատետրի էջերէն ծանուցուեցաւ որ Քալիֆորնիոյ Կլենտէյլ քաղաքի «Մաշտոց» Գոլէճը՝ իր հոգաբարձական եւ վարչական մարմիններով, ուսումնական բաժիններով, կը շնորհաւորեն Նիկոսիաբնակ Տիկ. Երան Գույումճեանը, «արժանաւոր մտաւորականը եւ ուսումնասէրը», եւ զայն կը պատուեն որպէս 2017 ընթացիկ տարուան տիտղոսակիրը Գոլէճին շնորհած՝ «Ականաւոր Փրոֆէսոր»ի ակադեմական տիտղոսին: Ստորեւ՝ նշեալ ծանուցումն ու շնորհաւորագիրը, իր ամբողջութեամբ.-

Garbis Der-Yeghiayan with Yeran Kouyoumdjian.

• 27 June at 19:29 •

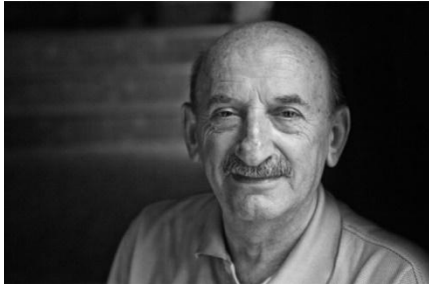
The Board of Trustees, Administration and Faculty of Mashdoots College in Glendale, California congratulate MRS. YERAN KOUYOUMDJIAN, of Nicosia, Cyprus, a most deserving intellectual and scholar and honor her as the 2017 recipient of the College's Distinguished Professor Academic Title.

Այս բարեբաստիկ առիթով, Ազատ Խօսք-ի խմբագիր Տիկ. Երան Գույումճեան իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ՄԱՇՏՈՅ ԳՈԼԵՃԻ հոգաբարձութեան խորհուրդին, վարչական մարմինն եւ ուսումնական բաժիններուն, գլխաւորութեամբ ԴՈԿՏ. ԿԱՐԴԻՍ ՏԵՐ-ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ, որոնք հայուն վայել ազնուութեամբ, մեծ սիրտով՝ զինք նման բարձր տիտղոսի արժանացուցին...: «Տիտղոս մը», կ'աւելցնէ ան, «որ կը թեւաւորէ զիս եւ առաւել կը պարտաւորեցնէ՝ այսուհետ եւս շարունակելու իմ գրական եւ այլ աշխատանքներս ի ծառայութիւն մեր պատուական ժողովուրդին...Աստուած օրինէ Ձեզ, Մաշտոց Գոլէճը՝ իր հոգաբարձական, վարչական եւ ուսուցչական ամբողջ անձնակազմով եւ ուսանողութեամբ»:

Հարցազրոյց

Հայերէնի ուսուցման խոհեր

ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԴՌՈՒԳԵԱՆ

Չրոյց հայերէնի վաստակաւոր ուսուցիչ եւ դասագիրքերու հեղինակ Յակոբ Չոլաքեանի հետ:

Բագրատ Էսդրուգեան- Պարոն Յակոբ Չոլաքեան, եթէ համաձայն էք զրոյցի սկսինք շատ ընդհանուր նիւթով մը հայախօսութեան եւ հայերէնի ուսուցման ընդհանուր խնդիրներուն շուրջ: Յատկապէս սփիւռքի սահմանումով:

Յակոբ Չոլաքեան- Հայախօսութիւնը եւ հայերէնի ուսուցումը մեր սփիւռքեան պատմութեան սկզբնական շրջաններուն ունէր այն խնդիրները, որոնք այսօր ունինք մենք: Այլախօսութիւնը տարածուած էր մեր մէջ յատկապէս մերձաւոր Արեւելքին մէջ: Որովհետեւ այդտեղ ապաստանած հայերուն մեծ մասը թրքախօս էր, քրտախօս էր, արաբախօս հատուած մըն ալ կար: Ի պատիւ մեր դպրոցներուն 30-ական տարեթիւերուն հայախօսութիւնը դարձաւ գլխաւոր արտայայտութիւնը: Քրտախօսութիւնը, թրքախօսութիւնը նահանջեց, դրուեցաւ տուններէն դուրս: Պէտք էր որ գացի խանութներուն ցուցատախտակներուն վրայ գրուած կ'ըլլար «թրքերէն խօսողին հայերէն պատասխանէ»: Ուրեմն 40ական թուականներէն վերջ հայախօսութիւնը տարածուած երեւոյթ էր Միջին Արեւելքի մէջ: Մենք բազմաթիւ յուզիչ պատմութիւններ գիտենք մեր դպրոցներէն, երբ հոգաբարձուն մէկ բառ հայերէն չէր գիտեր եւ կու գար կը հսկէր հայախօսութեան: Բայց ժամանակի ընթացքին սփիւռքի պայմաններուն մէջ հետզհետէ ծաւալեցաւ այլախօսութիւնը: Կային այնպիսի գաղութներ որոնք զրկուած էին ամենօրեայ դպրոցի հնարաւորութենէն եւ այդտեղ իշխող եղաւ օտարախօսութիւնը: Այստեղ կ'ուզեմ բացառել Մերտինցի հայերը, որոնք ի սկզբանէ արաբախօս էին եւ չենք յաջողած անոնք հայախօս դարձնել:

Ամերիկայի մէջ ես գացեր եմ դպրոցներ, ուր զբօսանքի պահուն բոլոր աշակերտները անգլիախօս են: Նոյն է Գանատան, նոյնն է Միացեալ Նահանգները: Բուվէյթի գաղութը որ ամենօրեայ դպրոց ունի մէկ հատ իսկ արաբախօս չես գտներ: Իսկ Էմիրատներու մէջ հայ ընտանիքներ, որոնց առաւելագոյն մէկ սերունդ առաջը գաղթեր է Լիբանանէն ամբողջովին արաբախօս դարձած են: Մէկ բառ իսկ հայերէն չեն խօսիր: Մեր ամենօրեայ դպրոցը հիմնական կռուանն է հայախօսութեան, բայց չենք կրնար ըսել որ ան ամենուրեք յաջողած է իր առաքելութեան մէջ: Ես կը կարծեմ որ այդ յաջողութիւնը հնարաւոր է, քանի որ ունինք 20ական տարեթիւերու յաջողութեան փորձը: Այդ ատեն շատ ակնյի ողբերգական էին պայմանները, բայց մենք յաջողած էինք աղքատիկ գաղութներուն մէջ յաղթահարել այդ հսկայ գործը: Այսօր կը կարծեմ թէ շունչի պակաս կայ: Նշանակութիւն չի տրուիր հայերէնախօսութեան, եթէ այդ նշանակութիւնը տրուի ես կը կարծեմ որ արեւմուտքի

մէջ մեր դպրոցները պիտի յաջողին անպայման հայախօսութիւնը մեր սերունդներու ամենօրեայ լեզուն դարձնել: Գալով Պոլսահայութեան կրնամ ըսել որ Պոլսահայութիւնը միատարր գաղութ մը չէ: Հոս լուրջ աշխատանքի հարց կայ: Ես կը կարծեմ որ լոկ դպրոցական միջոցներով այս խնդիրները չեն կրնար լուծուիր: Ինչպէս որ չեն լուծուած 20ական տարեթիւերուն: Այդ տարիներուն հայախօսութիւնը ամբողջութեամբ գլուխ հանուած խնդիր մըն է: Այսինքն ծնողները հայրը, մայրը ամենքով լծուած են այս խնդիրը յաղթահարելու: Ես կը կարեւորեմ արտադասարանային աշխատութիւնները եւս: Մենք կը կարօտինք բոլորին համատեղ ջանքերուն: Եթէ ազգովին լծուինք այս աշխատանքին, հազիւ այն ատեն է որ յաջողութեան կը հասնինք: Հայերէնախօսութենէ աւելի մեծ խնդիր չեմ տեսներ մեր իրողութեան մէջ:

Բ.Է.- Կարծեմ թէ խնդրի անհրաժեշտութիւնը ընդունուած է ամբողջ հայաշխարհի կողմէ, որուն ապացոյցներէն մէկն է ձեր ներկայութիւնը Պոլսոյ մէջ: Ուրեմն Ուսուցչաց Հիմնարկի կարգադրութիւնով եկած էք Պոլիս, ձեր փորձառութիւնները կիսելու տեղոյն դպրոցական շրջանակներուն հետ: Տակաւին կարելի է յիշել Կիւլպէնկեան Հիմնադրամի մեկնարկած աշխատութիւնները այս նոյն ծիրէն ներս, Վենետիկի Համալսարանի մէջ Հայր Լեւոն Գերապայճառ Չեքիեանի կազմակերպած դասընթացքները եւ այլ օրինակներ: Այս բոլորը ի՞նչ նպաստներ պիտի ունենան մեր այժմու ճգնաժամի յաղթահարման մէջ:

Յ.Չ.- Միշտ գնահատած եմ մեր հաստատութիւններու այս ուղղութեամբ տարած աշխատութիւնները: Եկեղեցական, մշակութային ընկերական մեր բոլոր հաստատութիւնները պարտականութիւն ունին: Այս խնդիրը մեր բոլորին հիմնական գրաւականն է: Մենք բոլորս ոչինչ կ'արժենք եթէ կորսնցնենք մեր մայրենի լեզուն: Եթէ լեզուական կապը խզուի Պոլսոյ գաղութը ոչինչ կ'ըսէ Սուրիոյ գաղութին, մեր միջեւ կապը կը խզուի: Բայց ես կը կարծեմ թէ մեր հաստատութիւնները ոչ միայն լծակից դառնան այս խնդիրներուն, այլ ժողովուրդը ոգեւորեն: Ժողովուրդը մասնակից դարձնեն կատարուած աշխատութիւններուն: Եթէ ժողովուրդը անմասն մնայ այս աշխատանքէն արդիւնքը քիչ կ'ըլլայ: Եթէ 20ական տարեթիւերուն այդ թրքախօս, քրտախօս հայութեան մէջ չծագեր այս գիտակցութիւնը, հայերէնախօսութեան պահանջը մենք ոչինչ պիտի կրնայինք ընել: Այդ ծնողքները նման դժուար պայմաններու մէջ այս դժուար գործը յաղթահարած էին:

Շատ կարեւոր է ուսուցիչներու վերապատրաստութիւնը: Ինչպէս մասնագետներ պարտաւոր են իրենց գիտելիքները ընդմիշտ թարմացնելու, նոյնպէս ուսուցիչներն ալ կարիքը ունին նման աշխատութեան իրենց իմացութիւնը հարստացնելու առումով: Եթէ արաբերէն դասը հաճելի կ'անցնի աշակերտին համար, պետք է հաճելի դարձնել նաեւ հայերէնի դասապահը: Որուն համար կը պարտինք ուսուցման եղանակները յարատեւօրէն բարեկարգելու: Ես գիտեմ թէ ուսուցչութիւնը նախ եւ առաջ կոչում է, բայց այդ կոչումը կը պտղաւորուի մասնագիտութեամբ: Եթէ այդ մասնագիտական պաշարը բացակայի շուտով կը սպառի ուսուցիչի ուսուցողական կարողութիւնը: Նման ձեռնարկները քով քովի կը բերեն ուսուցիչները եւ անոնք իրարու կը փոխանցեն իրենց ձեռք բերած փորձառութիւնները:

Բ.Է.- Շատ կարեւոր ակնարկութիւն մըն էր այս, քանի որ մեր ուսուցիչները յուզող կարեւոր խնդիրներէն մէկն ալ անպիտանի նիւթ մը դասաւանդած ըլլալու հոգեբանութիւնն է, որ կը ծագի ծնողներէն եւ փոխանցուի աշակերտներուն ալ:

Յ.Չ.- Ես կ'ընդունիմ որ ամէն տեղ կարելի է հանդիպիլ այս խնդրին: Բոլոր գաղութներու մէջ, բայց ինչպէս ըսի, ես համոզուած եմ որ հայերէնի ուսուցումը կարելի չէ վերագրել միայն հայերէնի ուսուցիչի ուսուցման կարողութեամբ: Ուսուցիչը պարտի իր ձեռքին ունենալ

ուսուցման միջոցներ, որոնք պատրաստողը ինք չէ եւ չի կրնար ալ ըլլալ: Բացի դասագիրքերէն, երկրորդական միջոցները արդեօ՞ք յաջողած ենք մեր ուսուցիչներուն տրամադրելու: Գիտեմ թէ այս մասին ինչ տեսակ դժուարութիւններ կրնան գոյութիւն ունենալ: Բայց արդեօ՞ք ամբողջովին անյաղթահարելի դժուարութիւններ են այդ բոլորը: Արաբական բոլոր երկիրները երկու տարին անգամ մը կը փոխէ իր դասագիրքերը: Աւելի մատչելի կը դարձնէ: Կը թարմացնէ: Իսկ մեր դպրոցներուն մէջ կը գործածուի 50 տարուայ անցեալ ունեցող գիրքեր: Այդ դասագիրքերով ուսուցիչը ինչպե՞ս տիրէ, ինչպե՞ս մեր կողմը քաշէ աշակերտին ուշադրութիւնը: Մանկավարժական ուսումը, մանկավարժի պատրաստութիւնը անշուշտ կարելոր է: Ես գիտեմ որ մեր դպրոցները ունին դասագիրքերը նորոգելու մասին շատ լուրջ դժուարութիւններ: Այդ դժուարութիւնները կրնայ բխիլ երկրի իշխանութիւններէն, նիւթական դժուարութիւններէն եւ մասնագետի բացակայութենէն: Բան մը կարելի է հաստատել նիւթական պայմաններ, բայց սփիւռքի բոլոր հատուածները իրենց պայմաններուն համապատասխան դասագիրքերու կարիքը ունին: Լրջագոյն հմտութեամբ հայրենագետներ, շատ լաւ պատրաստուած մանկավարժներ ունինք: Ես կը նկատեմ որ պոլսահայութիւնը դասագիրքերու շատ լուրջ տագնապ մը ունի, բայց կը զարմանամ ինչպե՞ս կարելի չըլլար իշխանութիւնները համոզել նոր դասագիրքերու հրատարակութեան համար: Մեր երկրի պայմաններէն թելադրուած, մեր երկրի կրթական համակարգին զուգահեռ դասագիրքեր, որոնք ոչ քարոզչութիւն կը միտին, ոչ ալ երկրի ընդհանուր ընթացքին հակասող մի բան: Ուրեմն ինչո՞ւ մեր աշակերտները չօգտուին այն նոյն առիթէն, որ տրուած է երկրի աշակերտութեան: Ես կը կարծեմ որ այս բնոյթի դժուարութիւնները կը լուծուին, եթէ որոշ հետեւողականութիւն մը ըլլայ: Անշուշտ դարձեալ անդրադառնամ որ սփիւռքի պայմաններուն մէջ միայն մէկ հայերէն կայ եւ միայն մէկ հայերէնի ուսուցման խնդիր: Բայց բոլոր գաղութները ունին իրենց առանձին յատկութիւնները, որու հետեւանքով իւրաքանչիւրը պարտի ունենալ իր դասագիրքը, իր պայմաններով նախատեսուած ուսման միջոցները: Անոնց կողքին անշուշտ ես կը հասկնամ, բոլոր այն միջոցները, որոնք կը նպաստեն հայերէնի ուսուցման: Դժբախտաբար սփիւռքը այս գետնի վրայ քիչ մը ետ մնացած է:

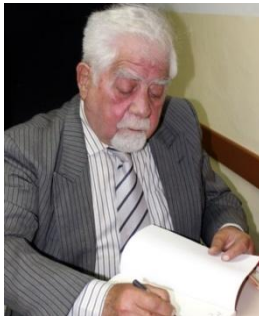
Նիւթի աղբիւրը՝ Ակօս

Տեսակէտ

Ակնարկ

ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՌԵԺԻՍՐ ՉԵՐԹԱՐ

ԴԷՊԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՀԵՂ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

Էրտողանի՝ 15 տարիներ առաջ խոստացած, «Չափաւորական Իսլամի Դեմոկրատիա»ն, խոստումին յաջողորդած առաջին իսկ հնգամեակի վերջին, արդէն հասած էր իր մտադրած վախճանական փուլին՝ միապետութեան, ոչ թէ դեմոկրատիայի... քանի որ ան ըսած էր իր մտերիմներուն, որպէս կանխագուշացում, թէ՛ «Դեմոկրատիայի շոգեկառքին ճամբորդներէն իւրաքանչիւրը, որոշած կ'ըլլայ վար իջնել շոգեկառքէն՝ իր մտադրած կայանին, եւ միայն քիչերն են որ կը շարունակեն մնալ մինչեւ՝ վերջին կայարանը դեմոկրատիային...»:

Անշուշտ դեմոկրատիան՝ որպէս վարչակարգ, ընկերային ու տնտեսաքաղաքական հիմքեր ունի, ոչ կրօնական՝ իսլամական, քրիստոնեական կամ այլ: Այլ խօսքով՝ դեմոկրատիան կրնայ ըլլալ՝ դրամատիրական, սոցիալիստական կամ համայնատիրական, որպէս աշխարհական համակարգ:

Սակայն կրօնքի մը դաւանած աստուածաբանութիւնը կրնայ նպաստաւոր ըլլալ՝ դրամատիրութեան դրոյթներուն կամ՝ սոցիալիզմի դրոյթներուն: Դրամատիրութեան նպաստաւոր աստուածաբանութիւնը՝ կրօնքի մը Եսթապլիշմենթին դպրական (schollastique) ու պահպանողական հին աստուածաբանութիւնն է: Իսկ սոցիալիզմին նպաստաւոր աստուածաբանութիւնը՝ կրօնքի Եսթապլիշմենթին դէմ պայքարող, կրօնքին բարենորոգումին համար պայքարող յեղափոխական՝ ազատագրութեան աստուածաբանութիւնն է:

Քրիստոնեայ եկեղեցիի Եսթապլիշմենթին դէմ եւ անոր բարենորոգումին համար պայքարող առաջին յեղափոխական շարժումը՝ Հայոց Թնտրակեան Շարժումն էր, որ արեան մէջ ճզմուեցաւ, եւ միայն 3-4 դարեր վերջ յայտնուեցաւ Եւրոպայի Վերածնունդի (Renaissance) դարաշրջանին, եւ որոշ երկիրներու մէջ յաջողութիւններ ունեցաւ որպէս բարենորոգչական շարժում, որ Reformation կոչուեցաւ, վերջ դնելով Վատիկանի միահեծան իշխանութեան, ծնունդ տալով ազգային եկեղեցիներու, ինչպէս՝ Լուտերական եւ Անկլիքան եկեղեցիները, որոնք սակայն քաղաքական ազատագրութեան չկրցան միացնել նաեւ ընկերային ազատագրութիւնը, զոր իրականացուցին Լատին Ամերիկայի Կաթոլիկ յեղափոխական կարտինալներն ու աստուածաբանները՝ 20-րդ դարու 60-ականներուն, հրաժարելով Վատիկանի միջնադարեան, պահպանողական, դպրական աստուածաբանութեան եւ հիմքերը դրին՝ ազատագրութեան աստուածաբանութեան, որուն հետեւորդներէն՝ Արժանիքի մայրաքաղաք Պուենոս-Այրեսի Առաջնորդ Արք. Խորխէ Մարիօ Պերկոլիօն՝ երեք տարիներ առաջ ընտրուեցաւ Վատիկանի Բահանայապետ, ընտրելով Ֆրանչիսկոս պատուանունը.. եւ անյապաղ սկսաւ բարենորոգել Վատիկանը:

Սակայն, իսլամի Եւթապլիշմենթը շարունակեց մնալ նոյն հինը, պահպանողականն ու դպրականը, զուրկ ազատագրութեան իսլամական աստուածաբանութենէ, քանի որ իսլամ «թոնտրակեցիները»՝ Զարամիթական Շարժումին, նոյնպէս արեան մէջ ճզմուեցան իսլամի Եւթապլիշմենթին կողմէ: Ուրեմն, այսօր, Էրտողան կը խօսի հին իսլամի անունով, որ ներհակ է դեմոկրատիային... Եւ «չափաւորական իսլամ»ի քարոզչութիւնը անհեթեթութիւն մըն է...: Էրտողան ոչ միայն չի փորձեր նոր իսլամի մը կերպար ստեղծել, ընդհակառակը՝ վերականգնեց արիւնարբու Սուլթանի կերպարը, որուն զոհերն են այսօրուան տասնեակ հազարներով բանտարկեալները:

Իր իշխանութեան առաջին հնգամեակին միայն (2002-2007), Էրտողան՝ Եւրոմիութեան անդամ ընդունուելու, Եւրոպականանալու հմայելով ու անձնական անժխտելի քարիզմայով, նաեւ՝ «չափաւորական իսլամ»ի փունճ քարոզչութեամբ, յաջողեցաւ՝ երկրի փաստական, այսպէս կոչուած խորքային իշխանութիւնը՝ բանակը համոզել, քաշուելու քաղաքական դաշտէն ու վերադառնալու զօրակայան, Եւ այս յաջողութեամբ ալ շահիլ՝ երկրի բոլոր դեմոկրատական ուժերու նախընտրութիւնը դէպի AKP-ի իշխանութիւնը, բանակի իշխանութեան փոխարէն, մինչեւ անգամ շահեցաւ վստահութիւնը ազգային փոքրամասնութիւններուն, ոչ միայն արտօնելով քիւրտերուն՝ խօսիլ, գրել ու հրատարակել իրենց մայրենի քրտերէն լեզուով, այլեւ բանակցութիւններ սկսելով PKK-ի հետ, իբր թէ խաղաղ լուծումի մը յանգելու հեռանկարով: Եւ՝ պահ մը, Ապտալլա Էօճալանն անգամ հաւատաց Էրտողանի «չափաւորական իսլամի դեմոկրատականութեան», քանի որ ան անկախութեան անջատողական ծրագրէն աւելի՝ կը հետապնդէր ամբողջ Թուրքիոյ դեմոկրատականացումին նպատակը, որուն մէջ՝ երկրի բոլոր ազգութիւններն ու կրօնական համայնքները պիտի հասնէին իրենց ազատութեան եւ ազգային իրաւունքներուն, համաձայն մարքսեան յեղափոխական դրոյթներուն, որոնց կը հետեւին Մեքսիքայի զափաթիւթականները՝ Մարքոսի առաջնորդութեամբ, եւ որոնց կը հետեւէր՝ նահատակ Յրանդ Տիւք... Եւ որոնց այսօր Եւս կը հետեւի HDP կուսակցութիւնը (Ժողովուրդներու Դեմոկրատիայի Կուսակցութիւն)՝ Սալահետտին Տեմիրթաշի առաջնորդութեամբ:

Թուրքիոյ մէջ՝ այսպիսի հանգուցալուծումին կը հաւատան բոլոր մարքսական ուժերը, քանի որ այսօր Թուրքիոյ մէջ՝ իրենք են առաջնորդող ուժը Թուրքիոյ դեմոկրատականացումի պայքարին...: Սակայն, Սուլթան Էրտողան ստախօս մը դուրս եկաւ, ճիշդ այնպէս ինչպէս՝ ստախօսներ էին Օսմանեան «յեղափոխութեան» Երիտթուրք սիոնափանթուրք առաջնորդները՝ Էնվերը, Թալէաթն ու Ճալիտը...: Եւ,, եղերականօրէն, երիտ թուրքերու այս պետական յեղաշրջումին՝ ոչ յեղափոխութեան, հաւատաց Դաշնակցութիւնը՝ անհասկնալի եւ անարդարանալի շատ երկար «պահեր». այսինքն՝ մինչեւ Մեծ Եղեռնի Յայոց Ցեղասպանութիւնն ու Տարագրութիւնը..., հիւանդագին պատրանասիրութեամբ մը, չարաչար խաբուելով՝ սիոնափանթուրք երիտթուրքերու քարոզչութեան ստայօղ ուլունքներէն՝ «Ազատութիւն, Յաւասարութիւն, Եղբայրակցութիւն»:

Սուլթան Էրտողան՝ դեմոկրատիայի կեղծ դիմակ հագին, իր գլխաւորած AKP կուսակցութեան ապահովեց մեծամասնութիւնը խորհրդարանին մէջ, չարաշահելով՝ ոչ միայն իր դաշնակիցներուն, Ֆաթիալլա Կիլիւնի, Ապտալլա Կիլի եւ Ահմետ Տաւութթօղլուի աջակցութիւնը իրերայաջորդ ընտրութիւններուն, այլեւ՝ դեմոկրատական միւս ուժերուն, ներառեալ քիւրտերուն աջակցութիւնը: Եւ երբ արդէն յաջողած էր քեմալական բանակը մեկուսացնել զօրակայաններէն ներս եւ «մաքրագործել» զայն քեմալականներէն... Եւ հասած էր իր սպասած կայանին, վար իջաւ իր խոստացած «դեմոկրատիայի շոգեկառքէն», եւ

սկսաւ՝ քայլ առ քայլ, երկրի ամբողջ իշխանութիւնը կեդրոնացնել իր սեփական ափերուն մէջ, մի առ մի հեռացնելով իշխանութենէն ոչ միայն իր երէկի դաշնակիցները՝ Ֆաթհալլա Կիլիւնը, Ապտալլա Կիլը եւ իր տեսաբանը Ահմետ Տաւութօղլուն, այլեւ՝ ... AKP կուսակցութիւնը, եւ՝ վերսկսաւ PKK-ի դէմ իր պատերազմին ու Ֆաթհալլա Կիլիւնի եւ ալեւիներու դէմ իր հալածանքին: Եւ երբ անդրադարձաւ, որ իր դէմ թշնամացուցած այս ուժերը արհամարհելի ուժեր չէին (քիւրտերը՝ 20 միլիոն, ալեւիները՝ 20 միլիոն եւ Ֆաթհալլա Կիլիւնը՝ շատ լաւ կազմակերպուած շարժում մըն է, որուն ղեկավարը հաստատուած է ԱՄՆ-ի մէջ... իսկ շարժումը լաւապէս թափանցած է ոչ միայն պետութեան վարչամեքենայէն, այլեւ հանրային կեանքէն ներս, իր դպրոցներու ցանցով եւ հասարակական բարեսիրական ու մշակութային կազմակերպութիւններով): Երտողան բեմադրեց վիժած պետական յեղաշրջումի խեղկատակութիւնը իր դէմ, ամբաստանեց իր բոլոր հակառակորդները, ներառեալ ամերիկեան CIA-ը՝ յեղաշրջումի ետին կանգնած ըլլալու մեղքով, եւ տասնեակ հազարներ ձերբակալեց ու բանտարկեց: Ասիկա՝ ներքին ճակատի վրայ: Արտաքին՝ շրջանային եւ միջազգային հարթակներու վրայ, Երտողան կը խարխափի քաղաքական գիկ-գակներու եւ տակտիկական հակասական դիմափոխութիւններու Բաբելոնի մը մէջ, եւ ցարդ չէ յաջողած շահիլ վստահութիւնը՝ ոչ Եւրոպայի, ոչ ԱՄՆ-ի, ոչ Ռուսաստանի, ոչ Իրանի, ոչ Եգիպտոսի, ոչ Սեւուտական Արաբիոյ, եւ ոչ ալ Իսրայէլի, որ իր բնական, աւանդական դաշնակիցն էր...: Ընդհակառակը, ան փաստօրէն շահած է այս ամենուն վերապահութիւնն ու հիասթափութիւնը իրմէ, եւ աւելին ըլլալով՝ Սուրիոյ եւ Իրաքի անդառնալի թշնամութիւնը...: Երտողանի միակ անզօր բարեկամներն են հիմա՝ Իսլամ Եղբայրներն ու Զաթարը, որոնք այսօր մեկուսացուած են տարածաշրջանին մէջ՝ ԱՄՆ-ի եւ Սեւուտական Արաբիոյ կողմէ:

Շրջադարձային այս օրերուն, երբ երէկի միաբեւեռ աշխարհի համակարգը կը նահանջէ բազմաբեւեռ աշխարհակարգին մակընթացութեան առջեւ, եւ Արեւմուտքը կը թեւակոխէ իր մայրամուտի հանգրուանին, եւ երբ՝ Յենրի Զիսինճըրն անգամ "The National Interest" թերթի 4 Փետրուար 2016 թուակիր համարին տուած գրոյցին մէջ կը խոստովանի թէ՛ «Չարթնող բազմաբեւեռ աշխարհակարգի աշխարհին մէջ, Ռուսիա կենսունակ դեր մը կը խաղայ՝ որեւէ հարցի լուծումին մէջ, միջազգային հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար...», Երտողանի գորշ-գայլային խորամանկութիւնը անբաւարար է յաղթահարելու Փութինի աղուխագիտութեան... մանաւանդ երբ Տոնալտ Թրամփ՝ ի հեճուկս Երտողանի, ոչ միայն կ'օգնէ քիւրտերուն, այլեւ՝ դէմ կը կանգնի Զաթարի մէջ թրքական ռազմախարհսիսին եւ հոն 5-6 հազարնոց թրքական զօրամասի մը տեղակայումին: Երբ Անճելա Մերքել ապահարզան հռչակած է Երտողանի դէմ, եւ ճանաչում տուած Հայոց Յեղասպանութեան... եւ՝ կը մերձենայ Փութինի Ռուսիոյ՝ «Հիւսիսային Հոսք Թիւ 2»-ի կազմաւորին գծով, որ գործել պիտի սկսի 2019 թուականին, եւ արդէն՝ 2012 թուականին սկսած է գործել «Հիւսիսային Հոսք Թիւ 1»-ը... ի հեճուկս ԱՄՆ-ի հին՝ Պարաք Օպամայական քաղաքականութեան, որ կը ջանար ամեն գնով արգիլել Գերմանիա-Ռուսիա ամեն մերձեցումի փորձ: (Այս մասին կը վկայէ Շիքակոյի STRATFOR վերլուծումի կեդրոնի հիմնադիրը՝ Ճորճ Ֆրիտման, որ 2015 թուի Յունիսի 15-ին, յայտարարած է հետեւեալը. «ԱՄՆ-ի համար հիմնական եղած է եւ կը մնայ՝ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ մերձեցումի ամեն փորձի խափանումը:

Աւելին, հարկ է վարել այնպիսի քաղաքականութիւն, որ անոնց շահերը միշտ հակադրուին իրարու: Եւ՝ մասնաւորաբար խանգարել այդ երկուքին միջեւ այն համագործակցութիւնը, որ գոյութիւն ունի «Հիւսիսային Հոսք Թիւ 1» եւ «Հիւսիսային Հոսք Թիւ 2» կազմաւորի

ծրագրերուն շուրջ, օգտագործելով Ռուսիոյ հումքային պաշարները եւ Գերմանիոյ թեքնոլոժիք կարողութիւնները»):

Վերջապէս, նաեւ չեն պակսիր տուեալներ, եզրակացնելու թէ՛ Տոնալտ Թրամի համոզուած է Քիսինճըրի դիտարկումին ճշմարտութեան եւ արդէն՝ նախագահական ընտրապայքարի օրերէն, գաղտնի համագործակցութիւնը սկսած է Փոլթիսի հետ...: Այսինքն, Էրտողան այլեւս չի կրնար չարաշահել ԱՄՆ-Ռուսիա նախկին հակամարտութիւնը՝ ոչ միայն Թրամի, այլեւ՝ Փոլթիսի մօտ: Հակամարտութիւն, զոր չարաշահելով է որ Թուրքիա ունեցաւ ՕԹԱՆ-ի 5-րդ զօրաւորագոյն բանակը աշխարհի...:

Ընդհակառակը, այսօր՝ Էրտողան փետրաթափուած իր երէկի դաշնակիցներէն, ինքն է որ ստիպուած է զիջումներ ընելու Թուրքիոյ պատմական թշնամի Ռուսիոյ առջեւ, որ ներկայ բազմաբեւեռ աշխարհակարգի ամենէն աշխուժ բեւեռն է: Եւ՝ ինչ որ մեր ժողովուրդին ազգային շահերուն տեսակետէն մասնաւոր կարեւորութիւն ունի, Ռուսիա այսօր զինուորական ակտի մեծ կշիռ ունեցող ներկայութիւն է մեր տարածաշրջանին մէջ, քան՝ ինչ որ Էր Սան-Սթեֆանոյի դաշնագրի օրերուն, եւ միւս կողմէ՝ թրքապաշտպան եւ հետեւաբար հակահայ Մեծն Բրիտանիանալ՝ այդ հին օրերու Բրիտանիան չէ այսօր, եւ վերջին ընտրութիւններուն, Պահպանողական Կուսակցութիւնը նահանջ արձանագրեց, եւ Մարկրիթ Թաչերի յաջորդ Թերեզա Մէյ տկարացաւ՝ աշխատաւորական ճերմի Գորենի առջեւ...:

Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ այս աննախադէպ շրջադարձային զարգացումները կ'աւետեն Էրտողանի միապետութեան եւ փանթուրքական վարչակարգին «վերջին ահեղ դատաստան»ի օրերուն մօտալուտ ըլլալը...: Սակայն, այստեղ եւս կը ցցուի Նոյն ցաւատանջ ու կիզիչ հարցումը.

Հայութիւնը, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի արդեօ՞ք նախապատրաստուած է օգտուելու համար այս ոսկի առիթէն... երբ Արեւելահայաստանը կը շարունակէ տառապիլ ապագային օրկարիւններու լուծին տակ, եւ Տարագիր Արեւմտահայութիւնը տակաւին չէ ստեղծած իր կեդրոնական, ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ միակ լիազօր կառոյցը՝ Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքեան Քոնկրէսը (ՏԱՀՔ, եւ Համահայութիւնը տակաւին ամբողջութեամբ չէ կլանուած Համահայկականութեան շունչով եւ իմաստութեամբ, քաղաքական չափահասութեամբ ու պետական մտածելակերպով:

Գերմանիա-Ռուսիա եւ Ռուսիա-ԱՄՆ յարաբերութեանց մերձեցումի այս շրջադարձը՝ բազմաբեւեռացող ներկայի աշխարհակարգին մէջ, շատ հաւանաբար վերատեսութեան պիտի ենթարկէ ոչ միայն միջազգային ու եւրասիական, այլեւ՝ միջին-արեւելեան շարք մը անլոյծ կամ առկա մնացած հարցեր, հակամարտութիւններ ու ծաւալապաշտ ծրագրեր, կամ հին դաշնագրերու բարեփոխութեան, կամ՝ վերջապէս գործադրութեան հարցեր, որոնց կարգին՝ անկատար մնացած Սելրի դաշնագիրը (unperfected), նախագահ Ու. Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը, Նոր-օսմանական ու փանթուրքական ծրագրերը, որոնք բնականօրէն կ'ընդգրկեն Քիւրտիստանի եւ Արեւմտահայաստանի անկախութեանց դատերը, վերջիվերջոյ՝ տեսնելու համար Էրտողանի իշխանութեան ու Նոր- օսմանական, փանթուրքական Թուրքիոյ պետութեան «վերջին ահեղ դատաստան»ը: Կը վերյիշեցնենք, Թրամի-Փոլթին մերձեցումին ստեղծած միջազգային Նոր հաւասարակշռութեան մը պայմաններուն մէջ, երբ հնարաւոր դարձած է Արեւմուտք- Արեւելքի միջեւ համակարգումի (accomodation) փոխադարձ համաձայնութեամբ լուծումներու քաղաքականութիւնը: Եւ՝

Երկու կողմերն ալ ունին նոյնանման հասարակարգեր՝ դրամատիրական, Թուրքիա այսօր զրկուած է այսուհետեւ՝ երկու դասակարգային հակառակորդ մեծերու միջեւ «կռուախնձոր» եղած ըլլալու հանգամանքը չարաշահելու հնարաւորութենէն, եւ դարձած է արդէն՝ տարանջատումի ենթակայ պետութիւն մը... Երբ՝ Գերմանիա ճանչնալով Յայոց Յեղասպանութիւնն ու Տարագրութիւնը, լռելեայն ճանչցած է Արեւմտահայաստանի անկախութեան իրաւունքը, եթէ՝ ԱՄՆ-ը օգնելով քիւրտերուն ՕԹԱՆ-ի իր դաշնակիցին դէմ, լռելեայն ճանչցած է Քիւրտիստանի անկախութեան իրաւունքը, եւ երբ՝ Ռուսաստան ոչ միայն դաշնակիցն է Արեւելահայաստանի, այլեւ՝ կը ծրագրէ վերատեսութիւնը պահանջելու նախկին ռուս-թրքական համաձայնագրերուն, եւ արդէն տերն է Սան-Սթեֆանոյի դաշնագրի Յօդ. 16-րդին եւ «Թուրքահայաստանի Մասին» դեկրետին, եւ՝ շահակիցը ԱՄՆ-ի հետ, ԱՄՆ-ի նախագահ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռի եւ Սելրի դաշնագրի Յօդ. 89-րդի եւ 90-րդի գործադրութեան, լռելեայն ճանչցած է Արեւմտահայաստանի անկախութիւնը դար մը առաջուրէն: Ինչ որ կը նշանակէ, թէ այս երեք մեծերը՝ Գերմանիա, ԱՄՆ ու Ռուսաստան, առնուազն, դէմ չեն Թուրքիոյ տարանջատումին... մանաւանդ որ Գերմանիան, որ կը համագործակցի Ռուսիոյ հետ եւ այլեւս կարիքը չունի Թուրքիոյ հետ զինակցելու Ռուսիոյ դէմ... եւ թողքած է Թուրքիան, իսկ ԱՄՆ-ը՝ իր քաղաքականութեամբ, Գերմանիոյ հետ միասին ժամանակավրէպ կը գտնեն Ռուսիոյ դէմ փանթուրքական ծաւալապաշտական ծրագիրը, եւ Թուրքիան կը նկատեն տարանջատելի եւ Ռուսիոյ ազդեցութեան գօտիին մէջ ինկող երկիր...

Անհաւատալի թուացող եւ այսօր իրականութիւն դարձած այս շրջադարձէն կարենալ օգտուելու համար, մեր ուսերուն դրուած են երկու հրամայական առաջադրանքներ. Առաջինը՝ Արեւելահայաստանը ազատագրել ապագային համակարգի լուծէն, եւ հոն հաստատել ժողովրդահայրենասիրական համակարգ, որուն այրերը սիրեն հայ ժողովուրդն ու անոր հայրենիքը, հետեւելով Ֆրանչիսկոս Պապի պատգամին, եւ ստեղծեն բարեկեցիկ ու օրինապահ երկիր, ուրկէ հայը չուզէ հեռանալ, այս անգամ ալ հետեւելով Պերճ Զեյթունցեանի պարզ, վճիտ ու կտրուկ պատգամին...: Երկրորդը՝ անյապաղ ձեռնարկել Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքահայ Քոնկրէսի կազմակերպումին, որպէսզի՝ պահանջատերի լսելի եւ ընդունելի հանգամանքով, եւ Միջազգային Հանրային Իրաւունքի Նորմերուն համաձայն պահանջենք Արեւմտահայաստանի անկախութիւնը, շարունակելով եւ ամբողջացնելով Արմենակ Աբրահամեանի գլխաւորած նախաձեռնութեան ցարդ իրականացուցած երախտաշատ աշխատանքը, բազմապատկելով անոր ցարդ հաւաքագրած 16,835 տարագիր արեւմտահայերու բանակը, եւ այդ նոր բազմապատիկ բանակին անունով նաեւ դիմենք՝ Գերմանիոյ, Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի պատասխանատուներուն, եւ ապա՝ միջազգային ատեաններուն...:

ՄԵԹՐ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ 21 Յուլիս 2017

Տեսակէտ

Սփիւռք(ներ)ի «Ազգային» Ապագան Եւ Ներկայի Պատասխանատուութիւնը

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

«Այն պահուն երբ ստրուկը կ'որոշէ, որ ինք այլեւս ստրուկ պիտի չըլլայ, իր շղթաները կ'իյնան»

ՄԱՅԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻ

Ազգի մը զաւակներուն համար, օտարումը (alienation) իր անունը չըսող ստրկութիւն է, մեղմ կամ բիրտ գաղութացման հետեւանք:

Այս սպառնալիքին ենթակայ են արմատախիլ եղած ժողովուրդները: Արմատխիւումը եղած ըլլայ

բիրտ ձեւով (հայրենահանում) թէ կամաւոր (աշխատանքի կամ ապաստանեալի):

Այս պարզ ըմբռնումին ընդմէջէն պէտք է դիտել սփիւռքեան անբնական եւ պարտադրուած կացութիւնը, նաեւ Հայաստանի մէջ արագօրէն զարգացող յետ-խորհրդային ընկերաքաղաքական եւ մշակութային կացութիւնը, որ մղած է եւ կը շարունակէ մղել լայնածաւալ արտագաղթի:

Դեռ ինքզինք ազգի անդամ զգացող հայ անհատը ճակատագրական հարցման մը պէտք է պատասխանէ. «Ի՞նչ ապագայ ունի Սփիւռք(ներ)ը որպէս ազգի հատուած»:

Ազգի հատուած ըլլալու, մնալու եւ տեսելու համար շարունակութեան գիծին վրայ մնացող ինքնութիւն պէտք է ունենայ: Ինքնութեան կորուստի ընթացքը, որ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է Սփիւռք(ներ)ի վրայ, անարիւն բրտութեամբ գործելով, արմատներու յարաբերաբար քաղաքակիրթ ստրկացում է, նոյնիսկ երբ չանհանգստացներ, եթէ ինքնարդարացման գիտոսիկ-սոփեստ ածպարարութիւններու խաղին մէջ չիյնանք:

Հարցումը կը վերաբերի «ազգի հատուած»ին որպէս այդպիսին, ոչ համայնքներուն, որոնք կը մշակեն յուշի եւ գունաթափուող կարօտախտի մշակոյթ, որոնելով նահանջի եւ ինքնարդարացման նոր արտայայտութիւններ, ինչպէս՝ «Հայաստանին օգնել», «Հայաստանը տեսնել, լուսանկարել», «Հայաստանի արուեստագետները հրաւիրել եւ սրահներ խանդավառել»: Հայաստանն ալ կը քաջալերէ այս անմիջական անհեռանկար թափահարումները:

Եթէ միայն կարենայինք թեական-տեսական համրանքին հակադրել իրաւութեամբ յատկանշուող թիւեր, մեր վերաբերումները եւ նախաձեռնութիւնները կ'ունենային այսօրուընէ տարբեր որակ:

Հարցումը չի վերաբերիր անհատներու որպէս մարդ կացութեան եւ կեցութեան: Մարդիկ այս կամ այն ձեւով պիտի ապրին, պիտի տեսնեն, պիտի արտադրեն եւ պիտի սպառեն,

մոլորակի բոլոր բնակիչներուն պէս, եթէ իրենց «ծագման» յիշատակն անգամ կորսնցուցած ըլլան:

Երբեմն իրատեսութեամբ պէտք է դիտել եւ փորձել առանց ինքնախաբեութեան եւ ճապկումներու հասկնալ Սփիւռք(ներ)ի հայկականութիւն-ինքնութեան բազմերես հոլովոյթը, մտածել այդ հոլովոյթի վախճանական հասցէին մասին, առանց յոռետեսութեան կամ պարտողականութեան յուզող խօսքերու, կամ գինովնալու ճառերու լաւատեսութեամբ:

Օր մը, եթէ ուշ չէ արդէն, ամենայն քաջութեամբ եւ իրատեսութեամբ, Հայաստան եւ Սփիւռք(ներ) պիտի խօսի՞ն հիմնական խնդրի մասին. «Ի՞նչ ապագայ ունի Սփիւռք(ներ)ը որպէս ազգի հատուած», լրջութեամբ խորհելով այն մասին, որ անիկա ազգի համրանքի կէսէն անելի է: Պիտի կորսուի՞ ազգի հզօրութեան պատուանդան այդ հարստութիւնը: Ըսի՞ նաեւ Հայաստան պիտի խօսի՞ այս մասին, ոչ միայն պետութիւնը եւ մտաւորականութիւնը, այլ նաեւ ժողովուրդը, քանի որ Սփիւռքը առանց Հայաստանի ովկիանոսի վրայ ձգուած ուրուական նաւ մըն է, առանց Վակների նուագին:

Հարկ է ընկերային-քաղաքական ըմբռնումները չսահմանափակել համայնքային ինքնապաշտպանութեան ոլորտին մէջ, վերջին հանգրուանը յետաձգուած տեսնելու անհեռանկար գործնապաշտութեամբ:

Միշտ հիացած եմ բարձր հեղինակութիւն ունեցած դէմքերու խօսքէն չանջատող գործին: Բարձր հեղինակութիւն, կ'ըսուի charisme, ոմանք պարզապէս կը տառադարձեն եւ կ'ըսեն «խարիզմա»: Անոնց միտքերով կը փորձեմ լուսաւորել մեր կացութիւնը: Այդ մեծերէն է Մահաթմա Կանտին, որ իր մեծ երկիրը եւ բազմամիլիոն ժողովուրդը դուրս բերաւ գաղութարար մեծ կայսրութեան մը տիրապետութենէն:

Յաճախ կ'ըսեմ, որ ճիշդ կողմնորոշուելու համար երբեմն պէտք է յաճախել իրաւ մեծերու դպրոցը:

Ի՞նչ բան է Սփիւռք(ներ)ը: Եթէ ճշմարտութեան պայծառ պահու մը այդ հասկնալու ճիգ ընենք, պիտի հասնինք այն եզրակացութեան, որ Սփիւռք(ներ)ը պարտադրուած, հանդուրժուած կամ կամաւոր ստրկութիւն է, քանի որ բնական պայմաններու մէջ, մշակոյթով իր հողին վրայ ապրելու իրաւունքէն զրկած են զինք կամ անիկա ինքզինք կը զրկէ:

Այս գիտակցութիւնը եթէ ունենանք, եթէ լսենք Մահաթմա Կանտին, որ կ'ըսէ. «Այն պահուն երբ ստրուկը կ'որոշէ, որ ինք այլեւս ստրուկ պիտի չըլլայ, իր շղթաները կ'իյնան», մեր կեանքը նոր հուն կը մտնէ: Ի՞նչ պիտի ըսեն, եւ ե՞րբ, Սփիւռք(ներ)ը եւ անոնք, որոնք կը կոչուին «սփիւռքահայեր», այնպէս՝ որ կարծէք անոնք ըլլան հայ ազգէն սերած նորատեսակ ազգ մը, քանի որ իրենց անմիջական, մօտաւոր եւ նոյնիսկ հեռաւոր նպատակներուն մաս չի կազմեր հայրենադարձութիւնը:

Սփիւռքահայը, հետեւողութեամբ Մահաթմա Կանտինի, ե՞րբ պիտի ըսէ, որ ինք այլեւս սփիւռքահայ չէ, թօթափելու համար օտարման անզգալաբար եւ տեւաբար զինք օղակող շղթան:

Սփիւռք(ներ)ի համար հայրենադարձութիւնը դադրած է նպատակ ըլլալէ, փոխարինուած է բարեսիրական դեռ տեւող զգացական հայրենասիրութեամբ, որ կը կռթնի այն արմատացած եւ արմատացող գաղափարին, որ Սփիւռքը յաւերժական է, միամտօրէն հաւատալով ազգային բովանդակութեամբ: Մինչդեռ այդ բովանդակութեան ազգայինը կը նօսրանայ, տօնական օրերու պղպշակ զուարճութիւն է, գատկական կարմիր հակկիթներուն պէս, առանց գիտնալու անոնց ինչո՞ւն: Հայրենասիրական գեղումները կճեպ են, երբ անոնց առանցքին չկայ հայրենասիրութիւնը:

Իսկ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ հայրենասիրութիւնը: Եթէ պարզագոյն ողջմտութեամբ պատասխանենք, պիտի ըսենք՝ հայրենադարձութեամբ: Միթէ՞ պարզ չէ, որ բացակայ ըլլալով չենք կրնար ըսել որ ներկայ ենք: Սփիւռք(ներ)ի մէջ ճառեր արտասանել, «սիրուած երգի»չներով սրահ լեցնել եւ անով հպարտանալ, կը ծառայեն համայնքային կամ պարզապէս տեղական շահերու եւ փառասիրութիւններու: Եթէ Մահաթմա Կանտի մը ունենայինք, ան պիտի ըսեր, թէ «հաւատալ բանի մը եւ զայն չհապրիլ անպարկեշտութիւն է»: Իսկ ի՞նչ կը նշանակէ հայրենասիրութիւն, եթէ զայն լիարժէք ձեռով չենք ապրիր: Եւ ի վերջոյ, զայն անկեղծիք ապրելու ձեւը ի՞նչ է, եթէ ոչ հայրենադարձութիւնը:

Մեր բոլոր տկարացումներու արդարացման համար կը թուենք անապահովութիւնը, կեանքի դժուար պայմանները, անկարելիութիւնը american way of life Հայաստանի մէջ գտնուելուն, եւ այլն: Կարծէք մեր հայրենասիրական զգացումները բաւարարելու համար Շամիրամի առկախ պարտեզները պէտք է տեղադրուին Հայաստան, որպէսզի հայրենադարձութեան մասին մտածուի:

Նոյն մեծն Կանտին, կ'ըսէ նաեւ հետեւեալը. «Ոչ մէկ երկիր ոտքի չէ կանգնած առանց բիւրեղացած ըլլալու տառապանքի կրակին մէջ»: Երբ կը սկսինք խորհելու, որ Սփիւռքը յաւերժական է, որ Սփիւռքը ազգ է, կը նշանակէ որ մեր խօսքերը եւ իրարանցումները «երկիր մը ոտքի չեն կանգնեցներ», քանի որ յանձնառու չենք ուզեր ըլլալ «բիւրեղանալու տառապանքի կրակին մէջ», խորհելով որ այդ է իսկական հայրենասիրութեան գինը, ոչ «տուրիզմ»ը եւ ոչ «դրամահաւաք»ը:

Եթէ միայն գիտականօրէն ըմբռնենք, թէ ի՞նչ է Սփիւռք(ներ)ի ապագան, ի՞նչ պիտի ըլլայ ան իրապէս, ի՞նչ է մեր խիղճ հանդարտեցնող բարեսիրութենէ անդին գտնուող մեր իրաւ պատասխանատուութիւնը, կը հետեւինք իրաւ ազգային վարքագիծի, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծիքներու շարոց փռելով սրահներու մուտքին կամ թերթերու ճակատին:

Սկառուները սովորութիւն ունին ամէն առաւօտ իրենց փողկապին ծայրը հանգոյց մը ընելու եւ զայն քակելու բարի գործէ մը տք: Եթէ հայերը ընդհանրապէս, պետութիւն եւ կազմակերպութիւններ, Հայաստան եւ սփիւռքներ, ամէն առաւօտ կրկնէին Մահաթմա Կանտինի խօսքը, սկառուի հանգոյցին պէս, որ «Հաւատալ բանի մը եւ զայն չհապրիլ անպարկեշտութիւն է», մեր վաղը մեզի կը պատկաներ եւ կը կանխէինք օր մը մեր մասին անցեալով խօսուելու տիրութիւնը:

Սփիւռք(ներ)ի «ազգային» ապագան եւ ներկայի պատասխանատուութիւնը այսօրուան անմիջական օրակարգ են, ե՞ն, որպէսզի ըսենք, թէ Ռիւպիքոնի ա՛յս կողմն ենք, թէ այն կողմը...

5 Մայիս 2017,

Քուինզ, Նիւ Եորք

Գրական-Մշակութային

ՓՈՒՆՋ ՍԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԷ

Երկնէն ցօղ իջաւ բառս համբուրեց
Աստղերու մրմունջն բերաւ հնչիւնիս
Խորհուրդով օծեց եւ լուսազարդեց
Մոզական փայլ մը տուաւ պարզ տողիս...

Լուսաթել տողիս հետ թեւածեցի
Երկնին մէջ լազուր, հոգիներէն ներս

Յոյքեր քաղեցի անոնց անհունէն

Նոր ճաճանչներով տաղս հիւսեցի...

Տաղս նեկտարն էր սեր-ծաղիկներուն

Քաղուած շիթ առ շիթ անոնց սիրտերէն

Արցունքէն վճիտ, հառաչանքներէն

Մանուած լոյսովը սիրոյս ճառագուն...

Տա՛ղ երկնապարգել եւ երազահել

Չոգիներէն նես կաթ-կաթ դուն ցաթԷ

Սէր, յոյս ու հաւատք, լոյսի ճաճանչներ

Օրհնութիւն տեղա՛ մանանա որպէս...

.....

ՓՆՏՈՒԾՍ..

Շիթ մը գորո՛վ էր փնտռածս

Քար սիրտերու զանգուածին մէջ....

Կաթիլ մը սէ՛ր էր ուզածս

Ամբոխին մէջ հազարադէմ...

Շող մը ժպի՛տ էր ըղձանքս

Սառն աչքերու հայեացքին մէջ....

Բոյլ մ'անուշ խօ՛սք էր բաղձանքս

Բիրտ, անտարբեր աղմուկին մէջ....

Տէ՛ր, անգին էր ընծայածդ

Բերրի հող էր ինձ շնորհածդ

Բայց հողն ինչպէ՛ս պտղաբերէ

Թէ սէր-անձրեւն զլացուի իրեն...

.....

ՍԵՐԸ

Սէրը ակունքն է կեանքի

Արարիչը ողջ տիեզերքի

Սիրտերն իրար կապող գօտի

Յրաշք-դիւթանքն աշխարհի....

Առանց սիրոյ չկայ գարուն

Չկայ զուարթ ճիչը մանկան

Ընտանեկան բոյն սիրասուն

Գարնան ծաղկունք հրաշանման....

Սէրը սիրտեր կը հրավառէ

Կ'երջանկացնէ, կը վեհացնէ

Սերը համակ նուիրում է

Սերը բուժիչ բալասան է....

Առանց սիրոյ պատերազմ է

Աւեր, աւար, կործանում է

Առանց սիրոյ մարդը գայլ է

Կեանքն ինքը դադար կ'առնէ....

Սերն է աղբիւրն ամէն բարեաց

Գեղեցիկին ու ազնիւին

Սերէն բիսի ամէն սիրանք

Սերը Աստուածն է ինքնին:

Սիրոյ բագինիդ ծնրադիր

Տողեր հիւսեմ ես սիրազեղ

Բառերս մէյ մէկ սիրանիւթ եմ

Սիրոյ տաճարին լուսեղէն...

.....

Սերն թիթեռի թելին նման

Անչափ քնքուշ է եւ նուրբիկ

Թէ մատներով կոշտ ու կոպիտ

Հպիս անոր փուշի նման

Չայն ճանկռտես քու մատներով

Փոշին ոսկի մնայ մատիդ

Թիթեռին թենս վիրաւորուի

Սիրտը արցունք թափէ վրդով...

Սերն բարակ բաժակի պէս

Լուսաթափանց, այնքան բիւրեղ

Շուտ կոտորուի թէ զայն տրորես

Թէ չիւնամես ալ վարդի պէս..

Սէրը յար եւ նման ծաղկին

Բոյրն ու թոյրը բանայ քեզի

Միայն եթէ գորովանքով

Չայն ինամես սիրագորով....

.....

ՍԻՐՏ

Սիրտ, դուն խելառ միշտ մնացիր

Յոյզերով բորբ կ'ալեկոծուիս

Մերթ կը տխրիս յանկարծօրէն

Մերք թռվոս մանուկի պէս....

Գետակի պէս կը ցոլցլաս

Յայելի մը կարծես ըլլաս

Կը ծիածանես երկինք, երկիր

Անհուն տիեզերքն՝ փոքրիկ իմ սիրտ...

Բայց կ'ընդվզիս, կը զայրանաս

Երբ սիրտիդ հետ դաւեր խաղան

Անզգամին դէմ բռնկիս

Կրակ թափես անոր ճակտին...

Սիրտ իմ մի բուռ, բազկերակն ես

Ապրումներուս, խոհերուս վէս

Այլոց ճիշդին թէ սխալին

Կողմնացոյցն ես դուն անթերի

Չիս չքես, կ'աղերսեմ քեզ

Քեզմով կը զգամ համակ տիեզերքն...

.....

Սիրտս սափոր մը անյատակ,

Յոյգերով լի կուտակ-կուտակ

Մերթ կը յորդին ափերէն դուրս

Մերթ ալ ներսը կը բազմանան....

Սափորն այդ աներեւոյթ

Ռ՞վ կը զգայ զայն....

Մարդկանց աչքէն

Մնայ հեռու

Անապական....

Ի՛մ գանձ սափոր, ի՛մը մնայ

Հարստութիւն ներանձնական

Առանց քեզի՝ խեցի դատարկ

Քեզմով Գոյի խորհուրդն կը զգամ....

.....

ԹՈՂ ՍԵՐՆ ԸԼԼԱՐ

Թող սերն ըլլար խորհուրդ մը խորին

Անվերժանելի գաղտնիք մը անգին

Հոգիս թող պեղէր խորհուրդն անմեկին

Եւ թող ան մնար անիմանալի....

Առեղծուած մը թող ան մնար յար

Լուռ մեղեդի մը որ յուզէր հոգիս

Հնչիւններն անոր թրթռացնէին զիս

Չերթ անուրջ լուսէ, հեքիաթ ու երագ...

Թող պարուրէր ան եութիւնս համակ

Արեւալոյսին պէս կենսաւորէր զիս

Բայց ակունքն անոր մնար միշտ անհաս

Տիեզերական գոյին պէս անբաւ....

.....

ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐՍ

Սիրոյ երգերս յանձնեցի հովին

Սոռացումէ փրկելու համար

Հովը կը տանի գերթ բեղմնափոշի

Կը բեղմնաւորէ դաշտերը խոպան...

Քիչ ժամանակ անց, ծաղիկներ բուսնին

Արեւավառ եւ բուրումնաւետ

Սիրոյ հունտերս կու տան պտուղներ

Ծարաւին այլոց՝ պաղպաջուն, հիւթեղ...

Ուր որ ալ ըլլամ, հոգիս կը խայտայ

Ի տես պարմանի սերերուն վառման

Թէ կաթիլով գէթ ես յագուրդ տուի

Սիրատոչոր սիրտերուն ծաւի:

.....

ԲՈՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Բռնատիրութիւն

Դուն լոկ անուն, գիր փոխեցիր

Չհեռացար, միշտ մնացիր

Միտքերուն վրայ կապար ճնշիչ

Սլացքն անոնց խափանեցիր...

Մերթ դարձար դուն ազատ շուկայ

Գովազդովդ աղմկարար

Եւ դրամով ամենազօր

Կախարդեցիկ միտքերն անզօր..

Կողոպուտը հազար ձեւով

Դարձաւ օրէնք մը հրաշագօր...

Մերթ ալ դարձար յար երազուած

Ասպարէզը միջակութեանց

Ժողովրդավար կարգերու տակ

Հարթութիւն էր եղբայրական

Ուր հասկն ատօք պարտէր ծռել

Գլուխն իմաստուն որ չերեւէր..

Հազար ու մէկ հանդերձ հազած

Դուն ուղղեցիկ միտքերն մարդկանց

Որոնք կարծես կը սիրէն քեզ

Քանզի միշտ ալ դժուար գործ է

Մտածելը, միտք ածելը

Ազատ, անկախ ապրիլ-գործելը...

Գերութեամբդ շղթայեցիկ

Միտքն ու հոգին մարդ էակին

Անունը դրիր ազատութիւն

Ինքնախաբկանք վստմագոյն....

.....

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ամէն հայ դպրոց ազնիւ վրէժ է լոյս

Հայ հոգիի հէւք, սուրբ մկրտութիւն

Ուր Հայկեան ոգին կը վերյառնէ բորբ

Կը սլանայ դարձեալ դէպ' Մասիսը սուրբ...

Յարկին տակ անոր՝ լուսեղէն տաճար
Մատղաշ տունկերը հայոց կաղնիին
Կը վերածնին լոյսով Մեսրոպեան
Կ'ըմպեն դարաւոր լոյսը հրաշածին....

Մեծաքանչը սուրբ հնչիւն առ հնչիւն
Կ'օծէ քիմքն անոնց՝ հրեղէն բարբառ
Դարերու շունչը՝ անմահ եութիւն
Կը միախառնէ գալիքին կայտառ..

Նոր բողբոջներուն՝ հրավառ արեւներ
Կաթ-կաթ կը ծորեն շողքեր ու ցօղեր
Չանոնք կ'ընծայեն մէյ-մէկ կորիւններ
Կերտելու վաղուան նոր արշալոյսներ....

.....

ԿԱՐՕՏՆ ՈՒՆԻՄ...

Կարօտն ունիմ դեռ չծնած
Լռութեան մէջ տուայտող խօսքի
Որ գուցէ բառի բախտ չունենայ
Քար լռութիւն սրտի դառնայ...
Գուցէ բառերս չհերիքեն
Որ յոյզերս դառնան տողեր
Սահին սրտիս ընդերքներէն
Սրտիս վերքը բալասանեն...
Յոյզեր կան որ հրաբուխի պէս
Այնքան խորունկ կ'ալեկոծին
Որ սոսկ լաւա որպէս ժայթքին
Բառն ու տողը մակերեսն են...

Կարօտն ունիմ հրաշանման
Այն մոգական տողերուն վառ
Որոնք բխին սրտակուլքէս
Ինչպէս գետը լեռան ծերպէն...
Թող հեղեղին, յորդին առատ
Աղբիւր վարար՝ պապակ սրտին
Թող լիաբաշխ տան բոլորին
Լոյս հեղեղումն՝ սիրոյ լաւա...
Սրտիս յորդ այս վարարումին
Ես չեմ ուզեր դոյզն երախտիք
Լոկ գիտնամ որ սիրտեր ծարաւ
Յագուրդ գտան հոգեպարար...

.....

ԲՈԼՈՐ ԱՉՆԻԻ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒՆ
Ազնի՛ւ հոգիներ, ձեզ եմ պարտական
Ոգիս թռիչքը, թրթիռը սրտիս
Ճախրանքը հոգւոյս իմ արեւաբաղձ
Դուք տուիք ինձի թելեր լուսածին
Արեւն ըմպելու մարմաջ մը անյագ...

Ճղճիմ մարդոց մէջ, դուք աստղեր դարձաք
Ջահեր վառեցիք հոգւոյս մէջ լուսէ
Սրտիս մէջ՝ խարոյկ մը տենդավառ
Արարման կայծով մը բոցակէզ
Որ հոգիս վառեց ցերեկ ու գիշեր...

Ազնի՛ւ հոգիներ, ներշնչեցիք ինձ
Յոյս, հաւատք եւ սէր, որոնք ցայտեցին

Լուսոյ ժայթքումներ անիմանալի
Եւ յետոյ դարձան տողեր ու տաղեր
Ուր հոգիս ցոլաց բիւրեղ ու անկեղծ...

Եւ հիմա ես ձեզ սիրով կ'ընծայեմ
Երգերս խոնարհ, բայց եւ լուսեղէն
Որպէս շող մը լոյս ձեր ճանապարհին
Որպէս սիրոյ կայծ, ծիածան ցնծագին
Բեկոր մ'անուշ սիրտ ձեր օրերուն բիրտ....
ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱԿՆԹԱՐԹՆԵՐ

Միայն Աստուծոյ խորատես սրատես, ամենատես աչքն է որ կրնայ տեսնել մարդոց սրտի խորքը, անոր ազնուութիւնը, բարութիւնը, մաքրութիւնը, կամ անոնց բացակայութիւնը...տեսնել մարդոց ըրածն ու չըրածը, ըսածն ու չըսածը, մտածածն ու զգացածը,,,,, արժեւորել անոնմէ իւրաքանչիւրին խիղճը, վաստակը...եւ ըստ այնմ դատել զայն...: Մեր մարդկային

սահմանափակ միտքը չի կրնար երբէք ճիշդ դատել մեր նմանին, ճշմարտօրէն ճանչնալ անոր եռութիւնը, վաստակը...հետեւաբար կը մնայ թերի, միակողմանի, աչառու, բոլոր պարագաներուն ալ...

.....

Դարի մէկ հիւանդութիւնն է՝ ունենալը անելի կարեւոր է քան ըլլալը...Դրամ, դիրք, փառք, հարստութիւն ունենալը անելի կարեւոր կը թուին ըլլալ, քան մարդ ըլլալը, առաքինի, ազնիւ, մտածող եւ այլ բարեմասնութիւններով օժտուած մարդ ըլլալը...Շատ անգամ լսած եմ ցաւ ի սիրտ՝ «Ի՛նչ ունի որ այս մարդը, ինչի՞ տեր է դարձած...» եւ նման բաներ:

.....

Առօրեայ շրջապատէն ու մթնոլորտէն հեռանալ է պէտք, գոնէ մի առ ժամանակ, որպէսզի կարենաս Նոր աչքով դիտել ու ընկալել քեզ շրջապատող իրականութիւնը...Սովորութեան բռնակալութիւնը ասաւոր է, զարմանալու եւ սքանչանալու Էական զգայնութիւնները մեռցնել սպառնացող...քանզի մարդ Էակը այնքան կը վարժուի իր առօրեայ իրականութեանց տուեալներուն, որ տակաւ կը մոռնայ անոնց հմայքն ու արժեքը, կամ ընդհակառակն, իր ընդվզումը՝ յոռի երեւոյթներուն նկատմամբ եւ կեանքը կը դառնայ սովորական ապրելակերպ, մեքենայական կրկնութիւններու շղթայ մը...

.....

Գիտական մտածողութեան ռահվիրաներէն՝ FRANCIS BACON, իր մէկ յայտնի գրութեան մէջ կը նշէ մտքի կուռքերը, որոնք կը բռնադատեն մեր ազատ մտածողութիւնը, կը խափանեն ճիշդ տրամաբանութիւնը...Մտքի այդ կուռքերէն մէկն ալ՝ բառ-եզրոյթներու բռնադատումն է մեր միտքերուն վրայ: Օրինակ մը տալու համար, «Եւրոպական արժեքներ» եզրոյթը չարաչար հողովելով, ի՛նչ կը հասկնանք արդեօք... Եւրոպական երկիրներու անցած արիւնայեղ պատմական ընթացքը, յանուն ուժի տիրապետութեան...անոնց գաղութատիրական պատմութի՞ւնը...ներկայիս «ժողովրդավարութի՞ւնը», որ այնքան շեղած է իր սկզբունքէն... մամոնայի պաշտամո՞ւնը, որ կը կատարուի անխնայ՝ այլ երկիրներու բնական հարստութիւնները կողոպտելու գնով ալ. այլ երկիրները իրենց մականին տակ պահելու դիտաւորութեամբ կատարուած դաւե՞րն ու խարդաւանքները՞...թե՛՛ բոլոր մարդկային սրբութիւնները ոտնակոխելու, մարդ Էակը լոկ

որպէս միջոց օգտագործելու միտումները....: Ճիշդ բառ-եզրոյթի օգտագործումը շատ էական է՝ հանրային առողջ գիտակցութիւն եւ բարոյա-հոգեբանութիւն ստեղծելու համար մանաւանդ...: Իսկ «Եւրոպական արժէքներ» եզրոյթը կրնայ ապակողմնորոշիչ ըլլալ մեր հանրային գիտակցութեան համար:

.....

Ի՞նչ խորհուրդներ կան, որոնք անիմանալի կը մնան մեզի՝ սահմանափակ մարդկային մտքին...Բայց ես կը խորհիմ որ մարդը տիեզերք է անսահման...Իսկ մենք մեզ կը սահմանափակենք շարունակ...քանզի մեր հոգիին դռները կը փակենք, նիւթին՝ գերի...եւ չենք կրնար պարագրկել կեանքի ու տիեզերքի ամբողջականութիւնը....

.....

Կեանքի դպրոցը կը յուշէ էականը տարանջատել ոչ-էականէն, ներքին ձայնին ըլլալ ունկնդիր, զայն ընդունիլ որպէս ուղեցոյց՝ սուտը ճշմարիտէն զանազանելու համար, կեղծ մարդկանց ականջ չկախել, չվրդովիլ փուճ բաներէն...Ժամանակն ու եռանդը տալ ա՛յն բաներուն, որոնք մեզ իսկապէս կ'ուրախացնեն...լայնախոհութեամբ մօտենալ հարցերուն, իւրաքանչիւրին տեղն ու կշիռը ճիշդ գնահատել փորձելով...անկեղծ ըլլալ ինքն իրեն հետ միշտ եւ բոլոր պարագաներուն...Մինչեւ ա՛յն ատեն որ կ'ապրինք, կեանքի դպրոցը բան մը կը յուշէ մեզի՝ դաս մը, որուն համար նիշեր չենք ստանար, բայց կը ձեռքբերենք բան մը որ նիշէն վեր է եւ կը կոչուի ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ...

.....

Ճշմարտութեան փնտռողքը, բնագրի նման, կայ իւրաքանչիւր մարդ էակին մէջ...գիտակից թէ անգիտակից: Ճշմարտութիւնը, սակայն, ոչ մէկուն մենաշնորհն է....: Կրնա՞յ մարդը՝ իր սահմանափակ միտքով, իմանալ բուն, խորքային ճշմարտութիւնը, որ կայ՝ զարթնող բնութեան, ծիլ ու ծաղկի, մանկան ծննդեան, ողջ տիեզերական համակարգին մէջ...: Բուն ճշմարտութիւնը, ըստ էութեան, անքննելի, անիմանալի ու անյեղլի է...ինչ որ խորհրդաւորութեան զգացումով կը ներշնչէ մեզ....

.....

Մարդ էակին թերեւս մեծագոյն առաքինութիւնը ուրիշը զգալն է ...Ներկայ դարուն, այնքան տարանջատ են սրտերը, կարծէք մարդիկ կ'ապրին ներփակուած իրենց նեղ ԵՍ-երուն մէջ եւ տակաւ կը կորսնցնեն ուրիշը զգալու, հասկնալու, սիրելու, անոր կարեկցելու...էական, կենսական յատկութիւնը...Սիրտէ-սիրտ, հոգիէ-հոգի այդ հաղորդակցութիւնն է, որ, ըստ էութեան, մարդ էակը կ'ընծայէ մարդ, այս բառին ամբողջական իմաստով...Այլապէս, շատեր կան, որ հրապարակ կու գան որպէս մասնագետներ, ճշմարտախօսներ, սակայն՝ չունենալով դիմացինին սրտի զարկերակը զգալու առաքինութիւնը, զայն կը կոխկռտեն յաճախ, յանուն իրենց քարոզած ճշմարտութեան....

.....

Յանցանքները՝ եթէ ատենին չպատժուին, սխալները՝ եթէ ատենին չսրբագրուին, յայնժամ անոնք բարդ առ բարդ կուտակուելով կը դառնան անխորտակելի, կը դառնան ապրելաձէ, ապրելաոճ, կեանքի բնական ընթացքը ճահճացնող ազդակ...

.....

Որպէս ժողովուրդ, մեզի միշտ ալ պակասած է եւ կը շարունակէ պակսիլ՝ միասին աշխատելու առաքինութիւնը, հեզութիւնը....Ես-ը հաւաքական մենք-ին զիջելու խոնարհութիւնը....Կարծեք դար ու դարեր մեր սեփական ետերուն մէջ բանտարկուած, ինչպէս՝ մեր բարձրիկ սարերուն, մենք էապէս չենք կրցած միաբանուիլ, համագործակցիլ մեր հաւաքական նպատակներուն շուրջ....Իսկ պատմական այն օրհասական պահերուն, երբ կրցեր ենք հաւաքական ոյժ դառնալ՝ ինչպէս Սարտարապատի մէջ, մենք կրցեր ենք հրաշքեր գործել, գերազանցելով մենք զմեզ....

.....

Յայի չափը չափազանցն է...Քիչ անգամ կը պատահի հայ կեանքին մէջ, որ հաւասարակշիռ դատումներ ըլլան դէմքերու եւ դէպքերու մասին: Ուշագրաւ է որ մեր գրիչներէն եւ մտաւորականներէն շատեր կամ կ'իտեալականացնեն տուեալ դէմքը կամ անձը, անոր վերագրելով այնպիսի յատկութիւններ եւ առաքինութիւններ, որոնցմէ ընդհանրապէս զուրկ է ան....կամ ալ գետնէ-գետին կը զարնեն այն անձը, մոռնալով նոյնիսկ որ ժամանակ մը առաջ՝ գովերգած ու խնկարկած էին զայն, ամէնէն վսեմահունչ բառերով...: Նոյնը կը պատահի դէպքերու արժեւորման մէջ: Աղետալի դէպք մը կրնայ յանկարծ դառնալ մեր պատմութեան սեւագոյն թուականը եւ՝ հակառակը, բարի ու վեհ գործ մը հերոսական եւ աննախադէպ կրնայ նկատուիլ մէկ օրէն միւսը....Որքան էական է ճիշդ, անաչառ եւ հաւասարակշիռ գնահատականը՝ դէմքերու եւ դէպքերու, որպէսզի կարենանք ամէն ինչ տեսնել իր չափին մէջ, մանաւանդ հայ կեանքէն ներս....

.....

Պաշտօններու եւ դիրքերու վրայ կը փնտռուին մարդիկ, որ ըլլան կես-կոյր, կես-խուլ եւ կես-բերան....չտեսնեն էականը, չսեն ներքին ձայնը, չխօսին ճշմարիտը, այլ միայն՝ անյն ինչ որ կը յարմարի ջոջականութեան շահերուն...Կ'ըսեն որ մարդ չկայ...մարդու պակաս է, բայց ինչո՞ւ մարդը, անկախ մտածող մարդը բացակայ է, ընդհանրապէս, հայ կեանքի կարելոր, որոշում կայացնող մարմիններէն եւ կառոյցներէն....

.....

ՄԵՆՔ....Որքան հեռացանք մեր բազմահազարամեայ եութենէն, Վիշապաքաղ Վահագնէն ու Յայկ Նահապետէն, Մեսրոպ Մաշտոցէն ու Խորենացիէն, Լուսաւորիչէն ու Նարեկացիէն..., այլասերելով մեր հոգին՝ աշխարհի «հօգ»ներու դրան առջեւ հաց ու գութ աղերսելով, ողորմութիւն մուրալով, անոնց «արժեք»ները, անոնց սուտ աղանդները որդեգրելով, անոնց նիւթապաշտ, ընչաքաղց, հողակափկ, հոգեզուրկ ապրելակերպին դարձանք խնկարկու....եւ այսպէս տակաւ խամրեցաւ, աղօտեցաւ հայ հոգին...Բայց օրհասական պահերուն, միշտ ալ կ'արթնայ մեր ժողովուրդի ոգին, կը կանգնի հպարտ եւ աննկուն, մեր երկնասլաց լեռներուն պէս, հայ հոգին կը վերադառնայ իր բիւրեղեայ իսկութեան....եւ մենք-ը բռունցքուած, մէկ սիրտ, մէկ հոգի դարձած, կը դառնայ անպարտելի, ճիշդ Սարդարապատեան օրերուն նման....Նման պահերն են որ կը սահմանեն ազգն ու երկիրը....

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ ԿԱՄ ՔԱՌԱՏՈՂԵՐ

Մարդիկ չեն ներեր երբ շիփ շիտակ ես

Չես քծնիր, ծռիր ուժեղ կարծածին

Ճշմարիտը լոկ կ'ըսես ու կ'անցնիս

Անով կը զգաս դուն հպարտ ու զօրեղ...

.....

Խօսքը սրտի ակէն կ'ելլէ

Կ'արտաբերուի օրհնեալ բերնէն

Թէ որ պղծես զայն կեղծիքով

Անձդ պղծես թուք ու մուրով...

.....

Երեւնալու խեղճ մրցոյթին

Քեզ կը մոռնան միշտ կամովին

Քեզ կը յիշեն երբ որ գործ կայ

Շռայլէն խօսքեր ստապատիր...

.....

Անցումես ետք այս աշխարհէն

Չեմ ուզեր ես կեղծ արցունքներ

Երբ ձեր ժպիտն անգամ զլացաք

Բարի խօսք մը՝ իմ ողջութեան...

.....

Թէ հեռանաս, կը գնահատեն

Կը զգան չկաս, քեզ կը փնտռեն

Բայց երբ միշտ կաս, չունիս արժէք

Լոյսը կը զգա՛ս թէ չմթնէ...

.....

Մի պահ պիտի դադար առնես

Պիտ' հեռանաս հեռու տեղեր

Թէ որ նոյն տեղն դուն յար մնաս

Հաստատապէս կը լճանաս...

.....

Մահկանացու ենք բոլորս ալ

Այսօր մենք կանք, վաղը չկանք

Բարի անուն մը գէթ թողունք

Սուրբ յիշատակ՝ յետնորդներուն...

.....

Կեանքի հմայքը առեղծուածն է

Ինչո՞ւ փորձես բացայայտել

Լաւ է փնտռես ու չգտնես

Խորհուրդն լոկ արժեւորես...

.....

Մեր կեանքը լոկ բարակ թելէ մըն է կախեալ

Կրնայ փրթիլ յանկարծօրէն, անակնկալ

Բայց լաւ է որ շատ քիչ անգամ կ'անդրադառնանք

Կ'ապրինք այնպէս, կարծես թէ հոս ենք յաւիտեան...

.....

Արարումը, աշխատանքը սպեղանի են ցաւած սրտին

Քու անձեղ դուրս կ'ընդարձակիս, կը տարածուիս

Լոյս կը բաշխես միտքեղ, սիրտեղ եւ կը սփոփուիս

Լոյսն այդ քեզի վերադառնայ բիւրապատիկ...

.....

Մեծ ժողով էր, համագումար

Ամեն երկրէ մարդիկ եկան

Բայց բուն նիւթը շուտով մոռցան

Սարքեցին մեծ խնճոյք, խրախճանք...

.....

Թէ պանդուխտ ես, ոչ մէկ խորթ տուն

Շքեղ ըլլայ թէ համեստ տուն

Կ'ըլլայ օճախ հայրենական

Ուր զգաս շունչը պապերուդ..

.....

Թէ հոգւոյն մէջ երազ չըլլար

Չափուած-ծելուած կեանք մը ըլլար

Յոգին թռիչք պիտ' չունենար

Չորս պատի մէջ բանտուած մնար....

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ